

چەند سەرنجىگ لەسەر وئەيهەكى نەوشىروان مستەفا

كاتىك سەيرى وئەيهەك دەكەين، گرنگە كە تا ئەو جىگايەى بۆمان دەلویت، داتاكانى لى وەرگىن. دروستە كە رادەى سەرنجى مرۆقەكان جىاوازه، بەلام هەلسەنگاندنى وئەش كارىكى هەندە سانا نىيە و بەو جۆرە نىيە كە هەركەس توانايى لىوردبوونەوه و خويندەنەوهى وئەيهى هەبىت.

لەم نووسىنە كورتەدا هەول دەدرىت بە وردبوونەوه لە وئەيهەكى دەستنىشانكراو، سەرنج و خويندەنەوهەك بلاو بكرىت و هيوادارم سەرنج و لىكدانەوهى زۆرتر لە لايەن خوينەرانەوه بەدواى خۆيدا بەئىت. سەرنج بەدەن ئەم وئەيهەى ژىرەوه، چىننىيەكان گوتەنى هەزار وشە زياتر دەبىژىت و منىش لىرە هەول دەدەم رىزيان بكەم.

پىناسەيهەكى تەسك لەسەر ئەم وئەيهە

وئەيهەكە چاوپىكەوتنىكى دوو كەس لە سەرانى يەكئىتى نىشتمانى كوردستان لەگەل چەند كەس لە كەسايەتییە سياسىيەكانى كۆمارى ئىسلامى ئىران نىشان دەدات. روون نىيە كە لە چ رىكەوتىك گىراوه و پىوهندى بە كام لەو دانىشتانەى نىوان ئەو دوو لايەنە هەيه كە نەوشىروان مستەفا لە نووسىنەكانى خۆيدا باسى كردوون. لەم وئەيهەدا دەبينن كە جەلال

تالەبانی و مه‌لایه‌کی ئێرانی یه‌کتر ماچ ده‌که‌ن و نه‌وشیروان مسته‌فاش له‌ پشته‌وه
را چاوی له‌م ماچکردنه‌یه.

به‌ پێی ئەو هه‌ڵسه‌نگاندنه‌ی که‌ پیشتر له‌گه‌ڵ ده‌یان وینه‌ی
دیکه‌ ئه‌نجام داوه‌، گومان له‌وه‌دا نییه‌ که‌ ئەم وینه‌یه‌ پاش
سالی ۲۰۰۰ی زایینی کیشراوه‌. وینه‌کانی تالەبانی له‌ سالی
۲۰۰۰ و یه‌ک دوو سال پاش و پیشی ئەم راستیه‌ش
ده‌رده‌خه‌ن که‌ تالەبانی تا راده‌یه‌ک زگی هه‌بوو. واته‌ له‌م
وینه‌یه‌دا که‌ ده‌یبینن، زگی تالەبانی به‌ ته‌واوی چووته‌
سه‌ر زگی ئەو مه‌لایه‌ی که‌ ماچی ده‌کات. سه‌ره‌و ده‌ستیکیان له‌سه‌ر شانی یه‌کتر
داناوه‌ و یه‌کتريان به‌ جوړیک گرتووه‌ که‌ جیا له‌وه‌ که‌ نیشانه‌ی دۆستایه‌تیه‌کی
گه‌رمی نیوانیانه‌، به‌ لکوو کۆنتاکتیکی ته‌واوی جه‌سته‌ییان به‌ جله‌وه‌ به‌ یه‌که‌وه
هه‌یه‌.

ئیمه‌ ده‌زانی که‌ ماچکردن له‌ کولتووری زۆر نه‌ته‌وه‌ و گروپی ئیتنیکی‌دا ئاساییه‌
و به‌م شیوه‌یه‌ نییه‌ که‌ وه‌ک ئه‌ورووپیه‌کان هه‌رکس ئەم کاره‌ بکات به
هاوره‌گه‌زباز بناسیندریت. ته‌نانه‌ت له‌ ناو ئه‌ورووپیه‌کانیشدا بۆ وینه‌ نمونه‌ی
فه‌ره‌نسییه‌کانمان هه‌یه‌ که‌ پیاوه‌کانیان یه‌کتريان ماچ ده‌کرد. کورده‌کان،
ئه‌رمه‌نییه‌کان، ئاسۆرییه‌کان، فارسه‌کان، به‌لووچه‌کان، عه‌ره‌به‌کان و ترکه‌کانیش
له‌ پۆژه‌لاتی ناوه‌راست ئەم کاره‌ ده‌که‌ن. ژنانی ئەو نه‌ته‌وانه‌ یه‌کتر ماچ ده‌که‌ن و
پیاوه‌کانیشیان له‌ کاتی بینینی یه‌کتر و سلوکردن‌دا یه‌کتر ماچ ده‌که‌ن، به‌لام ئەم
ماچکردنه‌ له‌ دۆخیکدا ئه‌نجام ده‌دریت که‌ دوو لایه‌ن یه‌کتر بناسن و پرێز و عه‌تفیکیان
بۆ یه‌کتر هه‌بیت. واته‌ ماچکردنی نیوان هاوره‌گه‌زه‌کان ته‌نانه‌ت وه‌ک گه‌لانی
سپانیۆلیویژ بۆ نمونه‌ نییه‌ که‌ له‌ یه‌که‌م نیگادا به‌ ئاسایی یه‌کتر ماچ ده‌که‌ن،
به‌ لکوو لای نه‌ته‌وه‌کانی پۆژه‌لاتی ناوه‌راست پێویستیان به‌ ئاشنابوونیکی پیشتر
هه‌یه‌ بۆئه‌وه‌ی یه‌کتر ماچ بکه‌ن.

ليڙه له م وینه په دا زور شت نائاساييه و هه ربويه ئانالاييز و ليوردبوونه وه له سهر
ئهم وینه په قسه په کی زور هه لده گريټ که ليڙه هه ول ددریت به بی فره ويژي و به
کورتی له سهریان بگو تریت.

جۆری ماچکردن

من سهرنجی ماچکردنی پیاوه کورده کان و باقی نه ته وه کانی
دیکه ی رۆژه لاتی ناوه راستم داوه. به متمانوه ده توانیم
بیژم که ماچکردنی ئهم وینه په له چاو شیوه ی ماچکردنی
پیاوه کانی رۆژه لاتی ناوه راست جیاوازه. سهرنج بفره رموون
که جه لال تاله بانى سهری به راده یه ک لار کردووه که لووتی
له لووتی مه لاکه نه که ویت بۆئوه ی به جوانی بتوانیت دم
له سهر دمی مه لاکه دابنیت. رۆژانه له شه قامه کانی ئه وروپا چاومان به م شیوه
لار بوونه وه ی سهر ده که ویت، به لام له نیوان دوو که سدا که حه زیان له یه که.
ماچکردنی ئاسایی و نورمال به شیوه ی کۆنتاکتی روومه ته کان ئه نجام ددریت و
به م شیوه یه نییه که دم له دمی یه کتر بنین. واته ئه مه ی له م وینه په دا ده بیبنین،
نه له ئه وروپا ئاساییه نه له رۆژه لاتی ناوه راست.

سهرنج بفره رموون که مه لاکه ش وه ک تاله بانى چاویله کی هه یه. ئه مه
سهرنجراکیشه، چون لار بوونه وه ی ملی تاله بانى مه به ستدرتر پیناسه ده کات.
سهرنج بدن که گهر به ئاسایی روومه ته کان یان له یه کتر دابا، بۆشاییه کی زورتر
له نیوان چاویله که کان ده بوو، به لام ئهم مه لایه و تاله بانى له م وینه په دا بایه خ به وه
ناده ن که چاویله که کان له یه کتر که ون. شکانی چاویله که و له مه ترسیخستنی چاوه کان
بایه خیکى که متری له چاو دهر برینی دۆستایه تی و نیوانگه رمیی ئهم دوانه پی دراوه
و ئهم گرنگه یان به مه به ستی ماچیکى زور ده گمه ن، ئیگنور کردووه.

دوو كهس له نزيكى ئەم ماچكردنه دهبينن كه دوو چاوهكانى يهكيان و چاويكى ئەوى ديكهيان لهم ويتهيهدا دياره. هەر سيك چاو، بينهري ماچكردنهكهن. ئەم دوو كهسه كه بينهري هههه نزيكى ماچكردنى تالهبانى و مهلاكهن، لهو چركهيهدا فوكووسيكى وايان كردوو كه رۆلى خۆيان لهبهر چوووتهوه. ئيمه نازانين كه ئەوان باديگارد بوون يان ديپلومات يان رۆژنامهوان، بهلام هەر رۆليكيان ههبوويت لهو كاتهدا به تهواويى له ماچكردنى ئەو دوو كهسهدا قوم بوون.

عهباى مهلاكه لهبهرچاو بگرن كه بهشيكي گرنگى لهم ديمههنا داپوشيوه. تالهبانى زگدار و مهلايهكى له باوهشگيراو لهم ويتهيهدا دهبينن، بهلام عهباى مهلاكه ريگه نادات بزنانين دهستهكانى ديكهى ئەم دوو كهسه له كوین. لهوه ناچيت كه دهستى راستى تالهبانى بهرهو پشتهوه چووبيتهوه، چون ئەوكات له شانى راستهى را دهمانتوانى

پيى بزنانين. زگيشى ريگه نادات كه له پيشهوهى خوى بيت و ههرويه سى حالهت زياتر نامينيتهوه كه لوژيك بن. يان يهكسهه بۆ خوارهوهى راداشتوو هه يان ئەوه كه دهستى له كهمهري مهلاكه كردبيت يان لهسهه سينگى مهلاكه دانابيت.

گهه تالهبانى دهستى راستى به تهواويى بۆ خوارى راداشتبا، ههنديك بالانسى خوى له دهست ههنا، چون مى لار كردوو و هاوكات دهستهكهى ديكهى ههتا پشته مى مهلاكه رويشتوو. بۆ ئەوه سانا لهمه تيبگهن، دهتوانن ههستنه سهه پى و دهستى چهپتان بهرزكههوه و مليشتان بۆ لاي راست به مهبهستى ماچكردنى كهسيك لار بكههوه و دهسته راستيشتان شهق له شوينى خوى بهردههوه خوارى. زوو بۆتان دهههكهويت كه زور ناخۆشه و ههرويه مروف ئۆتوماتيك ههز دهكات ستايلى راوهستانى بگوريت بۆئهوهى راحهتر ماچهكهى بكات. بۆئهوهى ئەو ماچهش راحهتتر ئەنجام بدریت، دهست له كهمهري مهلاكه دهكریت. يهك حالهتى ديكه دهمنيتهوه كه ئەويش ئەوهيه تالهبانى دهستى راستى له ئانيشكهوه

نووشتان دبیته وه و لهسه ر سینگی مه لاکه ی دانابیت که له م دوخدا له بهر عه بای مه لاکه نایینین. واته زورتر له وه دهچیت که دهستی تالهبانی یان له دهوری که مه ری مه لا کرابیت یان لهسه ر سینگی مه لا دانرابیت. لیره ته نیا ئەمه ده بیژم که ئەم ماچکردنه ئاسایی نییه.

پۆزیشنێ وینەگر له م باره وه تایبه ته که لاریوونی سه ری تالهبانی و دانانی دمی ئەو لهسه ر دمی مه لا به جوانیی نیشان داوه. به هۆی ئەوه که ئەم وینەیه سالی ۲۰۰۳ لهسه ر مالپه ریکی حکومه تی ئیرانه وه به م شیوه یه بلاو بووه، هه ربۆیه نازانین که ئۆرجینالی ئەم وینەیه چۆن بووه، چون دیاره که به مه به ستیکی نادیار به شیکی به رچاویان له چه پ

و راستی وینەکه بریوه. جووری وینەکه ئەمه ده رده خات که فوکووس لهسه ر ماچکردنه که یه وه و هه ربۆیه ده زانریت که ئەوان له نیوه راستی زوومی کامیرای وینەگر دا بوون. وینەکه ش که ئەو دوانه له نیوه راستی نیشان ده دات ده رخه ری ئەوه یه که چه پ و راستی ئەم وینەیه بر دراوه. به هۆی ئەوه که نازانین له به شه بر دراوه کان دا کێ راوه ستابوون، هه ربۆیه له مباره وه چیت نابیژم.

له راستیدا ئەم وینە بیدهنگه زور قسه ی بۆ گوتن پییه که لیره هه ول ده دم به کورتیی ئاماژه ی پێ بکه م.

نهوشیروان مستهفا لهم وینه‌ی‌دا

نهوه‌ی که باسی ئەم بابەتەیه، بوونی نهوشیروان مستهفا لهم وینه‌دا و جووری راوهستان و نیگای سهرنج‌راکێشی ئەوه.

ده‌کری به متمانه‌وه بیژین که نهوشیروان مستهفا لهم وینه‌کان‌دا به گشتی شاناز و سهربه‌رز ده‌نوینیت. سینگى دلیرانه ده‌هینا پیش و نیگایه‌کی پر له غروور و شکووی هه‌یه. نهوشیروان مستهفا ته‌نانه‌ت له‌و کاته‌دا که له‌گه‌ل سه‌دام حوسین و باقی سه‌رانی حیزب بو وینه‌گرتن راوه‌ستا‌بوو، شکو و گه‌وره‌یی خووی پاراست. له‌و وینه‌نه‌ی

که له‌گه‌ل سه‌رکرده سیاسییه‌کانی کورد و پیشمه‌رگه و خه‌لکی هه‌ژاریش کێشاوییه‌تی، به‌هه‌مان شیوه ده‌بیندیریت که سه‌ره‌پای ئەوه که نهوشیروان مستهفا فه‌خر به‌ کهس نافرۆشیت و پۆز و ئیفا‌ده‌یه‌کی ته‌نانه‌ت له‌ به‌رانبه‌ر هه‌ژاران و پیشمه‌رگه‌ی ئاساییشدا نه‌بووه، سه‌ری سه‌ربه‌رزانه راده‌گرت.

سه‌رنج بفرموون نهوشیروان مستهفا لهم وینه‌یه‌دا زۆر به‌ نا‌ر‌ه‌حه‌تییه‌وه به‌ بنی چاوه‌کانیدا خه‌ریکه سه‌یری ئەو دیمه‌نه‌ ناشرینه‌ی تاله‌بانی و ماچکردنی نا‌ئاسایی ئەو ده‌کات.

نهوشیروان مستهفا لهم وینه‌یه‌دا وه‌ک سیاسیکارێکی شاره‌زا به‌ بینه‌ری وینه‌ ده‌بیژیت که ئەو پۆته‌نسیه‌لی ئەوه‌ی هه‌یه بزانی‌ت شه‌رم و دارزین چیه‌یه. هه‌رچه‌ند که خووی هیچ هه‌له‌یه‌کی نه‌کردوه، به‌لام جووری

هه‌لس‌وکه‌وتی تاله‌بانی له‌و کاته‌دا بزه و شکو له‌ نهوشیروان کز ده‌کات. سه‌رنج بدن که نهوشیروان سینگى ده‌ ژووری کردوه‌ته‌وه. سه‌ری داخستووه. هه‌ز نا‌کات له‌وێ بیت و شه‌رم و حه‌یا له‌ هه‌موو نیوچاوانی را‌ دیاره. نهوشیروان شه‌رم ده‌کات له‌وێیه.

نهوشیروان مستهفا به شیوهیهکی فیزیکی لهوئ "حزووری" ههیه، بهلام خۆی به بهشیک لهو جمععه نازانیت. خۆی به نامۆیهکی بیبهخت و بیشانس دهبینیت که نهدهبوو لهوئ لهوکاتهدا له وینهکهدا هاتبا. رهنگه نهوشیروان مستهفا ئیستا به بینینی ئەم وینهیه به خۆی بیژیت: خۆزگه وهکی قاسملوو ئەوهنده قسه له روو دهبووم و دهگوت ههز ناکهه له وینهکانتاندا هههم، ئاخرد. قاسملوو سههرهپرای ئەوه که زۆر جارن چاوی به ههندیکی کهسایهتی سیاسی کهوتبوو، به پئی بهلگهیهکی ویکلیکس ههزی بهوه نهکردبوو وینهیان لهگهڵ بگریت.

لهم وینهیهدا ههوت سههر دیارن. یهکیان لهبههر ماچکردن لار بووتهوه، بهلام جگه له نهوشیروان که له شههرمان سههری داخستوه، سههرهکانی دیکه روویان له ماچکردنهکه کردوه. سههر و نیوچاوانی نهوشیروان مستهفا لهم وینهیهدا هارموونی وینهکهی تیکداوه و لهگهڵ کاراکتیرهکانی دیکهی نیو وینه ناخوینیتهوه. حاشا لهوه ناکریت که نهوشیروان لهم وینهیهدا جوړیک سوژ و عهتفی بو تالهانی ههیه و له رووی دلسۆزییهوه بهو دیمه نه تیکچوو، بهلام که تالهانی بهو شیوهیه دهبینیت که بیسنوورانه ئاوی له ئاوهپو دهکردوه، خهریکه به خۆکزدن و سههداخستن سنووری خۆی لهگهڵ ئەم جوړی ههلسوکهوتکردنه دهستنیشاندهکات.

لهم وینهیهدا نهوشیروان مستهفا نهیتوانیوه خۆی بیته. نهیتوانیوه شکۆ و سههربهزبوونی خۆی وهک باقی وینهکانی دیکهی رابوردووی خۆی بپاریژیت. نهوشیروان مستهفا له وینهکانی وتووێژکردنی کاتی شهپری کوردکوژیی و سههردهمی وتووێژ لهگهڵ بهعسییهکان و کاتی دیداری کورده روومهتدارهکان ههركات بهرزبوون و سههربهززی خۆی دهرخست، بهلام لهم چرکهیهدا که ئەم وینهیه گیراوه، نهوشیروان خهریکه خۆی کو دهکاتهوه و به جوړیک ههز به سانسۆپی خۆی دهکات. ههز ناکات ئەو دیمه نه ناشرینه ببینیت که پیتتر لهسههر نااساییبوونی به پئی پئویست گوترا.

پیشتر نهوشیروان مستهفا ئیمتحانی خۆی سهربهزانه دابوو. هه موو هاوړیکانی نهوشیروان شایه تن که کاتیک وهک سهرۆکی نوینه رانی یانوون کاف چوو بۆ به غدا بۆئوهی له گه ل به عسییه کان وتووێژ بکات، به عسییه کان به رادهیهک به گه ورهیی و ژیربوون و سهربهرزبوونی نهوشیروان نارهت بوون که بیانووین تاشی و کۆبوونه وه که یان وه دوا خست بۆئوهی نهوشیروان مستهفا سهرۆکایهتی تیمی سهوزه کان نهکات.

نهوشیروان وهک دیپلۆماتیکی به حهق له گه ل به عسییه کان دهجوولآوه و به عسییه کانیش له نیوان سهوزه کان دا ئاماده بوون هه رکهس جگه له ئه و قبوول بکه ن. ئه مه له کارنامه ی سیاسی نهوشیروان مستهفا دا قورساییه کی وای سازکردوه که ئیستاش پاش نه مانی به عس هه ر ده توانیت پیوه ی شاناز بیت.

وینه گر له م رۆژهدا شاکاری خولقاندوه. من ئه و فیلمی تاله بانیم ده یانجار بینوه که دهستی کابرایه کی ترک ماچ دهکات،¹ به لام هیشتا ناتوانیت به راده ی ئه م وینه یه پیناسه ی تاله بان ی بکات. سهرنج بدن ئه م وینه یه له زه مه نیک دا گیراوه که کامیراکان هیشتا وهکی هی ئه مپۆکه پیشکه وتوو نه بوون. وینه گر چرکه یه کی راو کردوه که له مرف داواکاره زۆرت و زۆرت له سه ری بدویت. ئه م وینه یه قسه ی زۆرت له وه هه لده گریت که لیژه ئاراسته ی ئیوه ی هیژا کرا و هه ربویه باقی لیوردبوونه وه کان بۆ سه رنجی ئیوه جیده هیلم.

هه ر بژین

سۆران که رباسیان

وینه کانی لاپه په کانی داهاتوو دوو دانه ن. یه کیان له سالی ۱۹۸۳ی زانیینی له گه ل ملازم عومه ر عه بدوللا کیشراوه و ئه وی دیکه یان له کاتیکدا کیشراوه که نهوشیروان مستهفا بۆ وتووێژکردن له سه ر دۆزینه وه ی ریگه یه کی دیپلۆماتیک له نیوان پارته ی و ینک له جیات ی به کترکوژی له بارزان ئاماده ببوو.

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=iJ8HutrNSAA>

